

ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Економічна безпека підприємства – це певний рівень гарантії ефективного використання ресурсів власності (капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, інтелектуальних прав) і підприємницьких можливостей для стабільного функціонування та сталого розвитку. Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності.

Питання щодо сутності поняття «економічна безпека підприємства» знайшли своє відображення в наукових працях українських і російських вчених: Козаченко А. В., 4. Грунін О.А., В.С.Гусєв, В.А.Демін, Б.І.Кузін, Лоханова Н., Меламедов С.Л.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку можуть бути:

1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств (організацій)- конкурентів);

2) збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Як вважають американські вчені, економічна безпека повинна відповідати, принаймні, двом умовам:

1) збереження економічної самостійності підприємства, тобто здатності у власних інтересах приймати рішення, що стосуються сталого розвитку в цілому;

2) збереження вже досягнутого рівня економічного розвитку і можливості його подальшого нарощування [8, с. 34].

Підтвердженням актуальності проблеми вивчення економічної безпеки підприємства (ЕБП) є усвідомлення цієї актуальності керівниками підприємств і створення в організаційній структурі управління підприємствами спеціальних підрозділів, для забезпечення цієї безпеки, але ці структурні підрозділи не завжди мають розроблену і ефективну функціонуючу

наукову систему оцінки рівня безпеки, теоретичну базу своєї роботи, що істотно знижує результативність таких структурних підрозділів [2].

Можна виділити декілька підходів різних авторів до визначення ЕБП:

1) як захист проти економічних злочинів. Дуже часто забезпечення ЕБП зводять до протистояння, захисту від різного роду економічних злочинів (крадіжки, шахрайство, фальсифікації, промислове шпигунство і т.д.). Поза сумнівом, ці загрози дуже важливі і повинні постійно аналізуватися і враховуватися, але зводити ЕБП лише до цього не можна. Це поняття ширше і більш ємке [4];

2) як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Підприємство – це в першу чергу – об'єкт економічних відносин. Власник підприємства, в першу чергу ставить результатом діяльності підприємства – досягнення поставленої ним мети, яка, як правило, носить економічний характер. Чи виникатимуть в процесі цього досягнення які-небудь загрози, чи вестиметься з ними боротьба, як вона вестиметься – власникові, швидше за все, однаково. Боротьба з загрозами, як така, найчастіше не є метою створення і володіння підприємством, ведення ним економічної діяльності. Втім, міркування про економічну доцільність ведення боротьби з загрозами напевно викличе інтерес власника, оскільки це безпосередньо зачіпає його матеріальні інтереси, оскільки ведення цієї боротьби вимагає здійснення витрат, а виграш неочевидним [5];

3) як стан ефективного використання ресурсів або потенціалу. Підхід, який намагається уникнути вживання поняття загрози у визначенні ЕБП, базується на економічних поняттях досягнення мети, функціонування підприємства, тобто є ресурсно-функціональним підходом. У визначенні економічної безпеки підприємства з точки зору цього підходу не згадана можливість використання некорпоративних ресурсів забезпечення ЕБП, наприклад державних правоохоронних органів, системи регулювання торгових та виробничих відносин. Також неможливо визначити чи є швидкий, динамічний розвиток підприємства або навпаки, застій, стабільним функціонуванням.

4) як наявність конкурентних переваг. Підхід, прихильники якого вважають, що наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням забезпечать йому певний рівень економічної безпеки [6]. Але сам факт наявності переваг і потенціалу, без їх використання і реалізації, не гарантує підприємству економічної безпеки;

5) як реалізація і захист економічних інтересів. Відносно більш новий підхід, що заснований на реалізації і захисті економічних інтересів підприємства визначає ЕБП як захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, тобто захист підприємства, його кадро-

вого і інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, який забезпечується системою заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру» [7].

Чинники, які впливають на стан економічної безпеки підприємства, поділяють на зовнішні і внутрішні.

Внутрішні чинники економічної безпеки пов'язані з розвитком економічних сфер на основі використання власних ресурсів. Система внутрішніх чинників включає наступні:

- структурні, що впливають на пропорційність і збалансованість розвитку окремих складових за напрямками діяльності (основна операційна, інвестиційна, фінансова, інноваційна, соціальна, екологічна тощо);
- правові (наскільки підприємство залежне від чинної правової бази);
- галузеві умови виробництва і реалізації продукції та виробничого обслуговування (ціни, умови зберігання і доставки ресурсів);
- науково-технічного розвитку (рівень розвитку високих технологій, рівень модернізації виробництва, ступінь захисту прав інтелектуальної власності);
- організаційно-управлінські (організація виробництва, методи економічного і правового регулювання);
- техногенні (технічний стан основних виробничих засобів, наявність техногенних загроз, рівень техногенного ризику, наявність систем контролю і діагностики за станом техносфери);
- соціально-економічні та чинники використання трудових ресурсів (структура використання робочої сили, рівень кваліфікації і освіти працівників);
- інформаційного забезпечення (рівень організації системи бухгалтерського обліку на підприємстві).

Зовнішні чинники пов'язані із залученням ресурсів ззовні, необхідних для стабільного розвитку підприємства, що особливо є актуальним в умовах їх обмежених запасів та невизначеності. Також слід відзначити із зовнішніх чинників економічної безпеки підприємства такі, що визначають привабливість підприємства для іноземних інвестицій та для окремих владних структур.

Для забезпечення стабільності самозбереження і розвитку підприємства необхідним є виявлення системи показників-індикаторів економічної безпеки, що мають науково - обґрунтовані межі і певні кількісні показники.

Показники-індикатори визначаються на основі даних фінансового і управлінського обліку. Достовірність таких даних є запорукою об'єктивності розрахунків відповідних показників.

За даними фінансового обліку і фінансової звітності проводиться аналіз показників-індикаторів: рівня фінансової незалежності від кредиторів, моніторинг дебіторів, ліквідності активів, платоспроможності, структури власного капіталу, формування і використання прибутку тощо. Поряд із визначеними показниками, доцільним є запровадження такого індикатора економічної безпеки як потенціал компенсацій і запобігання збиткам. Експертні прогнози витрат, необхідні для відшкодування збитків, спричинених ризиковими рішеннями та непередбачуваними ситуаціями, дають можливість оцінити і своєчасно сформулювати ресурси підприємства, орієнтовані на відновлення і утримання стабільності і стійкості його економічного розвитку, а також на попередження ризиків.

Показники економічної безпеки підприємства - це найбільш значущі параметри, що дають загальне уявлення про стан економічної системи суб'єкта господарювання в цілому, його стійкості і мобільності, стану технічної бази, рівня витрат на науково-дослідні роботи, конкурентоспроможність, імпорту залежність, відкритість для національної економіки, співвідношення власного і залученого капіталу, ступінь достовірності звітних облікових даних тощо.

Література:

1. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А.В.Козаченко, В.П.Пономарев, А.Н.Ляшенко. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
2. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации / О.А.Грунин, С.О.Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
3. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [В.С.Гусев, В.А.Демин, Б.И.Кузин и др.]. – СПб: Очарованный странник, // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/APE/2009_12/114-122.pdf
4. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н.Лоханова // Економіст. – 2011. – №2. – С. 52–56.
5. Меламедов С.Л. Формирование стратегии экономической безопасности предпринимательских структур: дис. канд. эк. наук: 08.00.05 / Меламедов Сергей Леонидович. – СПб, 2002. – 146 с.
6. Machovski H. Ost-West Handel: Entwicklung, Interessenlagen. Aussichten / H.Machovski //Aus Politik u. Zeitgeschichte. – Bonn. – 1985. – № 5. – P. 39–44.